

Inhoud

Inleiding	7
1 Russische roulette. Jemen 2018-2019	11
2 Niet vragen, gewoon doen	35
3 Plassen in een mijnenveld. Cambodja 1992-1993	65
4 Nooit omdraaien. Sarajevo, Bosnië 1995	109
5 Kabouters tussen de kerstbomen. Arrestaties Bosnië 1997	135
6 De brug van Sjaak. Ethiopië-Eritrea 2000-2002	165
7 Adviseur van Kofi Annan. 2002-2004	189
8 Zeg wat je doet en doe wat je zegt. Congo 2005-2007	207
9 Uniform aan de wilgen. 2007-heden	237
Dankwoord	268
Bronnen	270

Inleiding

Gefeliciteerd met je nieuwe klus! Kan de NOS je ff bellen voor een reax

– *Hoe weet je dat?*

Wordt getwitterd door Van Oosterom. Jullie staan op de foto samen

– *Jeetje waarom kan hij zijn kop niet dicht houden. He ambushed me yesterday*

Weet ik het. Maar we schrijven nu een bericht op onze website. Daarom wil een collega je iets vragen. Kort.

– *Ik zit nu in de SC (VN-Veiligheidsraad, red)*

Kun je me een paar antwoorden appen of heb je daar geen tijd voor?

– *Ben heel terughoudend in reacties naar de pers!*

Alleen antwoord op de vraag: wat ga je daar doen?

– *Chair Redeployment Coordination Committee to implement the CF agreements*

Ik geef het op, mijn poging om via WhatsApp een bruikbare reactie te halen bij generaal-majoor Patrick Cammaert in New York. Het is 14 december 2018. De Nederlandse VN-ambassadeur Karel van Oosterom heeft zojuist getwitterd dat de *Dutch general* een waarnemersmissie gaat leiden in Jemen. De nood is hoog in het land, mensen gaan dood

van de honger. Internationale persbureaus melden het ook al: de Veiligheidsraad wil dat Cammaert er zo snel mogelijk heen gaat.

Zul je net zien. Is dit boek bijna af, gooit deze onverwachte missie naar Jemen de planning weer overhoop. Of ik hem om een 'quootje' kan vragen, vraagt een collega op de NOS-nieuwsredactie. En of hij dan misschien ook wat op de radio kan vertellen. 'Die generaal is toch jouw vriend?' Maar vriend of geen vriend, hij heeft er duidelijk geen zin in. Misschien ook wel logisch. Wat kan hij nu al zeggen over deze moeilijke missie waar hij nog aan moet beginnen?

Bovendien staat hij in zijn VN-jargonstand. En daar word je niet veel wijzer van, weet ik inmiddels uit ervaring. *Chair Redeployment Coordination Committee to implement the CF agreements...* Praat toch Nederlands, man. Zeg gewoon dat je moet zorgen dat de strijders zich terugtrekken en zich aan het staakt-het-vuren houden. Tien minuten later stuurt hij er nog één appje in gewonemensentaal achteraan: '*Giga klus!*'

Het boek moet weer even wachten. Maar dat geeft niet, het is toch al een kwestie van lange adem. Voor een generaal buiten dienst is Patrick Cammaert een drukbezet man. Eigenlijk werkt hij harder dan ooit, zegt hij zelf. Geen andere Nederlandse militair heeft zoveel gedaan voor de Verenigde Naties als hij, en daardoor wordt hij sinds zijn pensioen in 2007 nog vaak ingeschakeld. Als 'consultant vrede en veiligheid' vliegt hij non-stop de wereld over, vooral voor lezingen, trainingen en adviezen. Dan stuurt hij me appjes als: *Ben nu in Nairobi, maar moet morgen voor een dag op en neer naar Noorwegen.*

Bovendien woont hij in New York, waardoor we voor onze gesprekken voor dit boek zijn aangewezen op zijn tussenstops in Den Haag. Om de paar maanden praten we urenlang over succes en falen van vredesmissies, over span-

nende en soms mislukte militaire operaties, over leidinggeven onder moeilijke omstandigheden en over de vrolijke en verdrietige momenten in zijn carrière. Ook interview ik oud-mariniërs, zijn kinderen, collega's en anderen die hem goed kennen, zoals de Congolese arts Denis Mukwege, winnaar van de Nobelprijs voor de Vrede (2018).

Hoewel de meesten lovend over hem spreken ('de baas die iedere militair zou willen hebben', 'een feminist', 'een mentor') geeft dokter Mukwege de meest treffende typing. 'Patrick Cammaert is een man die tegen de heersende stroming in durft te gaan; een man die de waarheid durft te vertellen. Voor de vrouwen in Congo was dat essentieel. Patrick vertegenwoordigt de stem die zegt wat niemand hardop wil zeggen.'

De Nobelprijswinnaar verwoordt daarmee een belangrijke bestaansreden van dit boek. Generaal Cammaert zegt dingen die niet iedereen wil horen. Dingen waar mensen liever van weggijken, omdat ze gruwelijk zijn, of ingewikkeld, of moedeloos makend. Over de systematische groepsverkrachtingen van vrouwen in Congo bijvoorbeeld. Misdaden waarover hij in 2008 tegen de VN-Veiligheidsraad de onthutsende uitspraak deed: 'Het is tegenwoordig in een oorlog gevaarlijker om vrouw te zijn dan een soldaat.'

Sindsdien hebben vrouwen in deze wereld aan Cammaert een onvermoeibare voorvechter voor hun recht op bescherming in conflictgebieden. VN-militairen die daarin falen, krijgen van hem genadeloos op hun donder. En hij voert nog een strijd. Om vredesmissies te verbeteren is er volgens hem één ding noodzakelijk: er moeten véél meer vrouwen worden uitgezonden. Patrick Cammaert ging bij de marine voor het avontuur en kwam eruit als een wereldverbeteraar. Het mag geen verbazing wekken dat hij zelf de titel voor dit boek heeft bedacht: *Kijk niet weg*.

Russische roulette

JEMEN 2018-2019

Als je het verleden niet achter je laat, zal het je toekomst vernietigen. Leef voor wat vandaag je brengt, niet voor wat het verleden van je heeft afgenomen.

– Boeddhistische wijsheid

Wekenlang hoor ik niets en opeens stuurt hij spontaan een reeks foto's. De eerste is van een rood schip op zee. Op de volgende staat hij zelf op het dek. Met een verrekijker tuurt hij over het water. Daarna komt een foto van grote rollen prikkeldraad tegen piraten, gevolgd door een ontspannen selfie met twee bemanningsleden. Als een blij ei lacht Patrick Cammaert in de lens. Om zijn hals bungelt een koord met zijn naamplaatje in het Arabisch.

Onderweg op de Rode Zee om regeringsdelegatie op te halen voor besprekingen met de Houthi's, laat hij me via de app weten. Eindelijk word ik iets wijzer, al vraag ik me wel af waarom ze eigenlijk op zee zijn; ze kunnen toch gewoon over land naar elkaar toe komen? De bemanning hijst een paar mannen in oranje zwemvesten aan boord: generaals van het Jemenitische leger. De eerste heeft een dikke buik, hij is vast de belangrijkste.

De delegatie heeft het gehaald na een afgrijpselijke trip van 30 kilometer in een klein bootje. Very sick, appt Cammaert onder deze laatste foto. Niet geheel zonder leedvermaak voegt hij er twee emoticons aan toe: een blauw-geel geschrokken hoofdje met open mond en een misselijk groen hoofdje.

Het is 2 februari 2019. De foto's verbazen me een beetje. In Arabische media verschijnen al een paar dagen berichten dat de Nederlandse generaal plotseling zou zijn gestopt als voorzitter van de VN-commissie voor de uitvoering van het staakt-het-vuren in de belangrijkste havenstad van Jemen. Generaal-majoor Patrick Cammaert was vlak voor kerst aan deze klus begonnen, op verzoek van de Veiligheidsraad. En dan nu al ophouden?

Journalisten speculeren erop los. De Nederlander zou niets bereikt hebben. Hij zou ruzie hebben met de Britse VN-gezant voor Jemen. Hij zou niet meer worden getoleerd door de Houthi-rebellen omdat hij partijdig zou zijn. Enzovoort. De waarheid kende ik: van tevoren had hij al aan de Veiligheidsraad laten weten dat hij maar voor een paar weken beschikbaar was. Deze informatie was echter geheimgehouden, om zijn gezag als voorzitter niet te ondermijnen.

Still in the chair. Je moet de pers niet altijd geloven, appt hij, opnieuw met twee emoticons erachteraan: een knipoog en een 'oeps'-hoofdje met rode wangetjes en handje voor de mond. Hij schrijft dat hij nog vier dagen in Jemen zal zijn en daarna terugvliegt naar zijn vrouw Claudia in New York.

Dat hij tot zijn laatste werkdag alle zeilen bijzet, blijkt uit de nieuwe foto's die hij later stuurt. Ze zijn nog steeds aan het onderhandelen op het schip, zie ik. Al een paar dagen inmiddels.

Het dobberende vaartuig is een opmerkelijke locatie voor besprekingen over het staakt-het-vuren, maar het resultaat van een kenmerkende Cammaert-brainwave. Hij was al twee keer met beide strijdende partijen bijeengekomen in de havenstad Hodeida, maar het was steeds een heel gedoe geweest om te zorgen dat iedereen zich veilig voelde. Bovendien werd het steeds gevaarlijker om in de stad af te spreken.

Cammaert had daarom voorgesteld elkaar de derde keer op neutraal terrein te ontmoeten. In het buitenland bijvoorbeeld. Informeel had hij de Nederlandse minister Sigrid Kaag, die hij nog kent uit haar tijd bij de Verenigde Naties, al gepolst of het misschien in Den Haag kon. De minister stond daar volgens hem ‘positief’ tegenover, maar de rivaliserende politieke leiders van Jemen wilden het niet. In Den Haag zou zo’n bijeenkomst volgens hen te veel lijken op nieuwe vredesbesprekingen, zoals ze in december in Stockholm al hadden gevoerd. ‘Wel jammer,’ zegt Cammaert, ‘anders had ik even bij mijn kinderen en mijn favoriete kaaswinkel langs kunnen gaan.’

Maar nu moest hij in het door oorlog verscheurde Jemen blijven en dacht hij: Tom Poes, verzin een list. In de haven had hij een rood schip zien liggen van het Wereldvoedselprogramma (WFP) van de Verenigde Naties. Dat leek hem wel een aardig neutrale plek. Maar degene die het voor het zeggen had, had grote bezwaren tegen de komst van oorlogvoerende partijen op het schip. ‘Helaas voor haar had ik de grote baas van het WFP in New York aan de lijn, die geheel toevallig mij belde en vroeg of hij nog wat kon doen voor ons,’ zegt Cammaert. ‘Jazeker, zei ik, en vertelde hem dat zijn mensen nee hadden gezegd tegen mijn verzoek. Hij beloofde dat hij ernaar zou kijken.’

De volgende dag krijgt Cammaert groen licht voor zijn creatieve oplossing, onder voorwaarde dat niemand op het schip gewapend mag zijn. Zijn team gaat als eerste aan boord. Na vijf uur varen over hoge golven halen ze de regeeringsdelegatie op en varen ze terug naar de haven, waar de Houthi-delegatie zich bij hen voegt.

Drie dagen duren de besprekingen. Drie dagen waarop ze volledig op elkaar zijn aangewezen. Niemand kan van het schip af, of ze elkaar nou de hersens inslaan of niet.

Op de foto's die hij me de laatste dag appt, zitten zo'n tien mannen in de scheepscafetaria aan een smalle houten tafel. Hijzelf aan het hoofd, de Houthi's links van hem en de regeringsdelegatie rechts. Ik herken de generaal met de dikke buik. Het is maar een krappe ruimte. Als de Jemenitische generaal zijn stoel naar achter zou schuiven, zou hij tegen een aanrechtje botsen. Op de houten keukenkastjes staat het proviand. Een magnetron, thermoskannen, een schaal fruit, dozen met koekjes, pakken vruchtensap.

Gekleed in een pastelgeel poloshirt zit voorzitter Cammaert gebogen over een landkaart van de omgeving van Hodeida. Met een pen wijst hij een plek op de kaart aan, terwijl de mannen toekijken. Ze zien er uitgeput uit. Op de volgende foto houdt een van de mannen een vel papier met Arabische letters onder Cammaerts neus. Zo gaat dat dus. Wat oogt als een vergadering van de pleziervaartvereniging, is in werkelijkheid een onderhandeling over 's werelds zwaarste oorlog op dat moment. Als dit groepje mannen op dit schip iets bereikt, kan er eindelijk meer hulp naar honderdduizenden hongerende mensen. Naar kinderen die dreigen te sterven aan cholera en ondervoeding.

Patrick Cammaert werd in april 2018 al door de Verenigde Naties gepolst of hij het militaire deel van de vredesonderhandelingen over Jemen wilde leiden. Toen zei hij nee. Hij vond de besprekingen te tijdrovend en geloofde niet in een snel resultaat. Voor advies was hij wel beschikbaar, liet hij weten.

In december komt er een nieuw verzoek, nadat de vredesbesprekingen in Stockholm onverwacht hebben geleid tot een akkoord voor de havens van Hodeida. Of hij voorzitter wil worden van de commissie die het akkoord moet gaan uitvoeren.

‘Waarom zei je dit keer ja?’ vraag ik. ‘Nou, ik zei niet meteen ja. Ik wilde wel eerst overleggen met Claudia. Zij was op dat moment met een VN-team in Mali en vond dat ik het moest doen.’

Zelf was hij het weekend ervoor ‘diep getroffen’ door een foto in *The New York Times* van een gesluierde moeder in Jemen met een ondervoed, uitgemergeld kind. Deze foto gaf hem het laatste zetje.

Hij besluit te gaan. Voor twee maanden maximaal, dat wel. Hij wil niet een jaar lang in Jemen zitten en zijn andere activiteiten voor vrede en veiligheid staken, zoals de cursussen die hij aan vrouwelijke blauwhelmen geeft. En, daar is hij eerlijk in, in deze fase van zijn leven wil hij ook niet meer zo’n lange tijd van zijn vrouw weg. ‘Ik een jaar in Jemen, en Claudia in New York? Nee, dat zag ik niet zitten.’

Alles moet ineens in een moordend tempo. De missie heeft de hoogste prioriteit van de baas van de Verenigde Naties, secretaris-generaal António Guterres, die in december zelf naar Stockholm was gevlogen om bij de handdruk aanwezig te zijn (de partijen wilden niet tekenen). Er is nog weinig informatie en er is niets voorbereid, maar de boodschap is duidelijk: ‘Go, go, go, en vogel het daar maar uit.’

Op 21 december heeft Cammaert een laatste bijeenkomst met de VN-secretaris-generaal. ‘Hij is heel chagrijnig. Hij vindt alles veel te lang duren en had me allang in Jemen willen hebben.’ Hoge ambtenaren zitten er een beetje bedremmeld bij. Tegenspreken heeft geen zin, de nukkige Guterres luistert naar niemand. ‘Ik dacht bij mezelf: ik zie het wel. Het is niet de eerste keer dat we ergens heen gaan en niet weten waar we exact terechtkomen.’

In een paar dagen tijd moet hij een team bij elkaar krijgen. ‘Het is erg belangrijk wie je meeneemt. Je hebt mensen

nodig die in oplossingen denken en niet alleen in problemen.' En ze moeten in dit geval bereid zijn hun kerst en oud en nieuw op te geven om plotseling met een Nederlandse generaal mee te gaan naar Jemen.

Hij heeft geluk, vindt hij. Hij krijgt drie zeer capabele vrouwen op cruciale posten. Eentje uit Sri Lanka, een Amerikaanse en een Zweedse. Verder vooral politiemensen en militaire officieren, allemaal in burgerkleding en ongewapend. Een team van zo'n twintig mensen. Het voordeel van het ongeduld van de hoogste baas van de VN is dat alle betrokkenen in het gebouw in New York zenuwachtig zijn. 'Alles ging opeens soepel: visa, speciale vluchten enzovoort. Als iemand niet zijn best deed, zei ik steeds: "Moet ik dan de achtendertigste verdieping bellen?" Dan rennen ze wel.'

Op 22 december 2018 kan hij naar Jemen vertrekken.

De oorlog in Jemen begint in 2014. Houthi-rebellen veroveren een deel van het land, waaronder de hoofdstad Sanaa. De regering vlucht en gaat in ballingschap. Een half jaar later mengen Saoedi-Arabië en andere Arabische landen zich in de strijd. Met zware bombardementen hopen de Saoedi's de Houthi's te verdrijven en de verdreven president terug in het zadel te helpen.

De Saoedi's en de Jemenitische regering krijgen daarbij militaire hulp van de Amerikaanse regering. De Houthi's zouden hulp krijgen van Iran. Door de bombardementen van de Saoedi's komen tienduizenden mensen om het leven, ook veel burgers. Daarnaast heeft de oorlog geleid tot 's werelds grootste humanitaire ramp. Volgens de Verenigde Naties leven begin 2019 tien miljoen Jemenieten op de rand van hongersnood.

Allereerst moet hij zijn visa ophalen. Er zijn twee rivaliserende regeringen, een in Aden en een in Sanaa, dus van beide heeft hij een stempel nodig. In Aden vangt de regeringsdelegatie hem op, maar ook een leger aan journalisten, fotografen en cameraploegen. Ze hebben blijkbaar hoge verwachtingen van hem. Na een korte meeting vliegt hij door naar Sanaa, de hoofdstad in handen van de Houthi's. Ook daar weer veel pers en plichtplegingen. In een gepantserde Toyota Land Cruiser gaan ze met een legerescort op weg naar de havenstad Hodeida.

Het is een prachtige slingerende weg door de bergen. Jemen is een vruchtbaar land, waar koffie, vijgen en dadels worden verbouwd. Maar Cammaert kan er nauwelijks van genieten. De chauffeurs rijden veel te hard, het bevalt hem niets. Bij een plasstop maant hij hen kalmer aan te doen; hij weet nog hoe op Mount Igman in Bosnië de Amerikaanse ambassadeur om het leven kwam in een ravijn.

Na zes uur rijden komen ze in het donker aan. Het Wereldvoedselprogramma heeft in de stad een groot gebouw en een paar guesthouses: een daarvan mogen Cammaert en zijn team gebruiken. Hij heeft een kamer voor zichzelf, de andere teamleden moeten kamers delen.

Het is behoorlijk behelpen. In zijn woorden: 'Er is werkelijk geen meter om je kont te keren en voor een douche spring ik heen en weer om de koude druppels op te vangen.' In de huiskamer moeten ze alles doen: eten, vergaderen en werken, maar er zijn niet eens genoeg zitplekken. Op de binnenplaats tussen de landcruisers staan gelukkig nog een paar stoelen en een tuintafel. Huis en binnenplaats zijn omringd door een dikke hoge muur. Een zware stalen deur moet autobommen buitenhouden.

Cammaert wil zo snel mogelijk met de besprekingen beginnen. Daarvoor moet hij eerst letterlijk een probleem uit

de weg laten ruimen: de landmijnen en zelfgemaakte berm-bommen langs de frontlinie. Die zijn vooral neergelegd door de Houthi's, om te verhinderen dat het regeringsleger de stad binnentrekt. Deze patstelling geldt in het hele land. Er zouden in Jemen maar liefst een miljoen landmijnen liggen, de hoogste concentratie in één land sinds de Tweede Wereldoorlog. Het regeringsleger mag dan machtiger zijn, vanwege deze mijnevelden lukt het de militairen vaak niet om door de vijandelijke linies heen te breken.

Maar de partijen hebben in Stockholm een akkoord gesloten, dus dat moeten ze nu gaan naleven. De Houthi's zitten in het centrum van de stad, het regeringsleger omsingelt de buitenwijken. Op Cammaerts verzoek maken ze op 26 december een doorgang in de frontlinie vrij van landmijnen en bermbommen. De regeringsdelegatie kan oversteken naar het hotel waar de commissie voor het eerst bijeen zal komen.

Alleen komt er niemand. 'Ze bleven aan hun kant van de linie wachten in een beschadigd ziekenhuis,' vertelt Cammaert. 'De regeringsdelegatie liet ons weten dat ze niet in hun eigen auto's wilden komen, maar dat ze wilden worden opgehaald door VN-auto's.'

En dat is een probleem. In verband met de aansprakelijkheid mogen VN-wagens geen andere mensen vervoeren; stel dat iemand wordt neergeschoten of gewond raakt bij een ongeluk. 'Maar ik had geen keus. Ik kon ze moeilijk daar laten staan.' Cammaert stuurt de VN-auto's dus toch naar de andere kant van de frontlinie. Maar dan nog weigert de regeringsdelegatie in te stappen. Ze willen dat de Nederlander hen persoonlijk komt ophalen. Als garantie voor hun veiligheid.

Het wordt een 'interessante tocht' van drie kilometer. Met zijn lokale chauffeurs rijdt hij langs huizen en kantoren

die volledig kapot zijn geschoten. Overal staan uitgebrande auto's en om de paar meter zijn er barricades en checkpoints van zwaar gewapende Houthi-strijders. In de kapotgeschoten gebouwen zitten sluipschutters, die de controleposten en mijnevelden moeten bewaken.

Uiteindelijk komt Cammaert bij een grote blokkade van containers. 'Het is heel apart om te zien hoe dat gaat. Ze bulldozeren er gewoon even een opening in, zodat je erdoor kunt, en bulldozeren die opening dan weer dicht. Vervolgens rijd je door een stuk niemandsland, waarna auto's van de regering je ophalen om naar hún linie te rijden, 300 meter verderop. En telkens als je zo'n blokkade hebt gehad, leggen ze de landmijnen gauw weer terug.'

'Zat je er met samengeknepen billen?' vraag ik. 'Nee, hoor,' antwoordt hij laconiek. 'Ik zie het wel. Mijn chauffeur en de anderen hadden helmen op en droegen kogelvrije vesten, maar ik kon dat niet doen. Ik vond het geen gezicht om zo bij de regeringsdelegatie aan te komen; staan zij daar netjes gekleed in een pak en kom ik als een Sjaak met een helm op.'

Later hoor ik van een van zijn teamleden dat de waarheid net iets anders in elkaar steekt: ze hadden gewoon niet genoeg helmen bij zich. Verschillende helmen en scherfvesten van het VN-team waren door bureaucratische rompslomp op het vliegveld van de stad Sanaa achtergebleven, samen met voertuigen en communicatieapparatuur. 'Klopt,' erkent Cammaert met een knipoog. 'We deelden daarom de helmen. Eerst mocht een van ons vijf minuten een helm op, daarna een ander. Eerst de een het kogelvrije vest, daarna de ander.'

Klinkt weinig relaxed, in zo'n gespannen omgeving vol gewapende strijders, maar de teamleden vertrouwden hem, vertelt zijn politiek officier en teamgenoot Manisha Ushani

Agalawatta achteraf telefonisch vanuit New York. 'Als burger legde ik mijn lot volledig in zijn handen. Maar Patrick staat bekend als een zeer ervaren generaal. Al gaat hij soms best ver, hij neemt altijd goed geïnformeerde beslissingen,' zegt ze. Teamleden die toch hun zorgen uitspreken, probeert hij gerust te stellen. 'We worden beschermd door het vredesproces,' vertelt hij hen. 'Iedereen weet dat als ze de VN beschieten, het staakt-het-vuren meteen instort.' Het zijn woorden waar hij een paar weken later op moet terugkomen.

De eerste bijeenkomst op 26 december, in een zaal van het Taj Awsan-hotel in Hodeida, verloopt best goed. De Houthis-delegatieleden ontvangen hun collega's van de Jemenitische regering uitermate hartelijk. Ze schudden handen, sommigen omhelzen elkaar. Cammaert kijkt er niet van op. Hij heeft deze taferelen wel vaker meegemaakt; vijanden die elkaar als dikke vrienden op de schouders slaan. 'De Jemenitische heren kennen elkaar goed. Voor de oorlog zaten ze allemaal met elkaar in de Republikeinse garde of bij de kustwacht. Sommigen waren elkaars leermeester, mentor of commandant, voordat hun wegen zich in 2014 ideologisch scheidden.'

Hij opent de vergadering met een boeddhistische wijsheid, die hij aan het begin van elke bijeenkomst zal uitspreken. *'If you don't leave your past in the past, it will destroy your future. Live for what today has to offer, not what yesterday has taken away.'* Kon je geen wijze woorden van de profeet Mohammed vinden, vraag ik plagerig. 'Nou, niet naar gezocht. Ik vind het gewoon een mooie spreuk,' antwoordt hij kortaf.

Beide partijen hebben acht mensen afgevaardigd naar de commissie: vier generaals, twee notulisten en twee pers-

voorlichters. De eerste bijeenkomst gaat vooral over het openen van een humanitaire corridor om voedsel vanuit de havens het land in te vervoeren. Iedereen is al snel akkoord en ze vullen samen de details in. 'Om 10.30 uur zouden zij en zij hier komen, om 11.00 uur zou dit en dat gebeuren, de VN-liasonofficieren zouden naar een bepaalde plek komen, we zouden telefoonnummers uitwisselen... al dat soort praktische zaken.'

Maar de volgende dag beweren de Houthi's plotseling dat deze afspraken nooit zijn gemaakt. 'Ik was sprakeloos.' Na wat heen en weer gepraat, begrijpt Cammaert wel beter waar het wantrouwen van de Houthi's vandaan komt. 'Zij hebben de controle over de haven en de stad, en ze zijn bang dat ze met het openen van de corridor het paard van Troje binnenhalen.'

Ze vragen hem naar de haven te komen, om daar tussen de schepen verder te praten over de zogeheten 'vertrouwenwekkende maatregelen'. 'Het was het domste wat ik kon doen. Ik had ze gewoon bij mij moeten uitnodigen, maar ik wilde die haven ook weleens zien. Maar als ik daar aankom, blijken ze een enorme *dog and pony show* voor me te hebben opgetuigd.'

'*Dog and pony show?*' vraag ik niet-begrijpend. 'Ja, er staat een hele batterij aan mensen voor me klaar. De gouverneur, stadsbestuurders, journalisten. Ze nodigen me uit om een rij politieagenten te inspecteren. Ik protesteer nog dat ik daar niet voor ben gekomen, maar intussen zijn de foto's al gemaakt en staat alles op social media. Met als gevolg dat de regeringsdelegatie helemaal over de rooie is.'

Want wat de Houthi's met hun 'show' aan Cammaert willen laten zien, is dat het niet aan hen ligt als zijn missie mislukt. In Stockholm is afgesproken dat de strijders zich terugtrekken uit de havens. De vroegere lokale bestuurders

zullen er weer de controle krijgen. Dus tonen de Houthi's zich van hun beste kant. Voor de ogen van de Nederlander laten ze hun strijders met geweren en kogelriemen wegrijden in hun bewapende jeepjes, om plaats te maken voor 'lokale politieagenten en kustwachters'.

Maar het is één grote, schandalige poppenkast, beweert de regeringsdelegatie onmiddellijk. Die mannen in hun keurige lichtblauwe overhemden zouden helemaal geen lokale politieagenten zijn, maar Houthi-rebellen die hun legeruniformen hadden uitgetrokken en zich hadden vermomd in politie-uniformen. 'Ik was in de val gelopen.'

Een beetje valse start dus. Cammaert is er flink chagrijnig van. Volgens hem komt het mede doordat er in Stockholm geen heldere afspraken zijn gemaakt over wie precies de controle krijgt over de havens. De politici hebben deze en andere onduidelijkheden overgelaten aan Cammaerts team dat het akkoord moet uitvoeren. Ook de tijdlijn noemt hij 'absurd strak, totaal onrealistisch en zonder rekenschap van de situatie ter plekke'. 'De eerste fase had al moeten zijn afgerond toen ik nog niet eens uit New York was vertrokken.'

Vanwege de tijdsdruk spreken ze af op 1 januari opnieuw bij elkaar te komen. Maar generaal Aziz van de regeringsdelegatie is nog bezorgder dan de vorige keer, over het passeren van de frontlinie, al helemaal op nieuwjaarsdag. Met behulp van een tolk weet Cammaert de generaal via de telefoon te kalmeren. Hij gaat de leden opnieuw zelf ophalen.

'Ik bracht ze veilig naar ons "geliefde" Taj Awsan-hotel (zeer basic, zwaar beschadigd door de oorlog, vies beddengoed en geen internet),' schrijft hij in zijn rapport aan de VN-secretaris-generaal. 'De angst bij de regeringsdelegatie is oprecht. Generaal Aziz vraagt een kamer op dezelfde ver-

dieping als de mijne. Hij wil ook dat we de volgende keer aan hun kant van de frontlinie afspreken. Met andere woorden: dat beide partijen evenveel risico nemen. Ik geef jullie [VN-hoofdkantoor, red.] deze lange uitleg om te laten zien dat onze gezamenlijke bijeenkomsten goed nieuws zijn en al een behoorlijke prestatie, in de context waarin we opereren.'

Maar de tweede bijeenkomst verloopt minder gezellig dan de eerste. Voor Cammaert het weet, lopen de emoties hoog op. Iedereen begint te roepen en te schreeuwen en de tolken kunnen het nauwelijks bijhouden. De leider van de regeringsdelegatie loopt kwaad weg, met zijn volledige team in het kielzog. Cammaert gaat erachteraan om te vragen wat er aan de hand is. De man blijkt zich beledigd te voelen omdat de Houthi's hadden gezegd dat hij wordt gesteund door Saoedi-Arabië. Of zoiets. Heel precies begrijpt Cammaert het ook niet. Maar ze hadden afgesproken dat ze binnen de commissie geen insinuerende opmerkingen tegen elkaar zouden maken.

Hij laat de mannen een poosje diep ademhalen in hun kamers en weet ze daarna met een paar sussende woorden weer terug naar de onderhandelingstafel te krijgen. 'Toen gingen ze elkaar weer allemaal kussen en omhelzen en konden we de besprekingen hervatten,' vertelt Cammaert. Overdrijft hij niet een beetje met die verhalen over dat kussen en omhelzen, vraag ik later aan Manisha Ushani Agalawatta. 'Nee hoor, dat ging echt zo,' zegt ze. 'Je moet dit soort explosies gewoon laten gebeuren. Patrick is daar goed in. Hij is heel geduldig. Hij weet precies wanneer hij zich even moet terugtrekken. Het is echt surfen op de golven.'

Ze kent hem. Uit New York, maar ook van de vredesmissie in Zuid-Soedan. Agalawatta werkt graag met Cammaert. 'Hij is *easy going*. Nooit lastig of te veeleisend. Zelf heeft hij soms slapeloze nachten, weet ik, maar hij zadelt ons niet op

met problemen die alleen hij kan oplossen.' Ze denkt dat weinig mensen zouden hebben bereikt wat hij in die korte tijd in Jemen voor elkaar kreeg. Ook al lijkt dat niet veel, volgens haar was het het maximaal haalbare.

'Patrick leidt door het goede voorbeeld te geven.' Vertrouwen is het sleutelwoord. 'Zorg dat ze met elkaar blijven praten, zorg dat je vertrouwen opbouwt.' De Jemenieten in de commissie moesten wel aan de stijl van de Nederlandse generaal wennen, merkte ze. 'In het begin maakte hij hen duidelijk dat hij geen beslissingen zou nemen, maar dat alleen zij vrede konden sluiten. Cammaert was er om hen daarbij te helpen. En dat ze in de commissie samen, aan de hand van hun ideeën en zijn adviezen, zouden bespreken wat voor beide partijen aanvaardbaar is.'

Maar vertrouwen is nog ver verwijderd van vrede. Niemand wil opgeven wat hij met jaren van hard vechten heeft bereikt, dat weet Cammaert met al zijn ervaring in buitenlandse vredesmissies als geen ander. Vandaar dat hij stap voor stap te werk gaat, ondanks de uiterst strakke deadlines die zijn baas bij de Verenigde Naties hem heeft opgelegd.

'Om 16 uur braken we op om te rusten en voor de lokale kauwgewoonten' schrijft hij openhartig in zijn verslag aan New York. Hij doelt op het kauwen van de groene blaadjes qat, een licht stimulerende drug, wat vrijwel alle Jemenitische mannen doen. Het werkt als een oppepper, mensen worden er energiever van en het verdrijft hongergevoelens. Ook goed voor de strijd, dus.

'Kauwde je zelf gezellig mee?' vraag ik. 'Ik heb in de auto één keer qat gekauwd, maar toen heb ik het per ongeluk doorgeslikt.' Hij merkte er niets van. 'Ik had ook maar één blaadje. Die mensen daar hebben meestal een halve boom achter hun kiezen. Hun wangen staan altijd bol.'